

Budapest, PSZ országos fórum, 2011.november 12.

Közéletünk jogászszemmel. Alkotmánytól „felcsútmányig”.

Kolláth György

www.kollath.com /az előadás már e honlapon/

Bevezető

Elnök Asszony! Hölgyeim és Uraim! Kedves Barátaim!

Köszöntöm Önöket a közelgő ünnepük, a Magyar Közoktatás Napja alkalmából. Fanyar örömmel és köszönettel fogadtam el Galló Istvánné elnök asszony meghívását. Az Önök színvonalas lapja már egy éve bepillantást ad helyzetükbe, gondjaikba. Úgy látom: egyikünk se cserélne a másikkal. Találkozásunk ambivalens érzések köré csoportosul: szeretnénk biztató híreket, érveket kapni, de be kell érni azzal, hogy/ha a bajok képébe nevet(he)tünk. Fanyar derű ez.

Két-elemű, dupla-fenekű **előadás-címem országunkról sűrítve sok mindent kifejez**. A döntő, közös kérdés ma: milyen országban élünk? Láttassék ez egy kritikus jogász szemével, elhagyva még a jogi esetek aktuál- és pártpolitikai hátterét is. Meglátják: **a közoktatási és a jogi bajok konvergálnak, egy töről fakadnak, külön-külön alig(ha) kezelhetők**. Csak jogi-igazgatási nézőpontból értékelek. Önök persze a szakpolitikát is szóba hozzák. Reagálásom mégis csakis jogi lesz. Utóbbi azonban - ígérem - csípős: látható az alcímben. 2 fejezet jön: I.)Jogi közállapotaink, mint meghatározó közeg, kiinduló pont és bizonytalan koordináta a mindennapokban. II.) A régi és az új alaptörvény dilemmája, a bajok mértéke és jövője, a sarkos-sarkalatos leágazások: '89-től a hungarikumok immár festett gagyijáig.

Jogéletünk bakancs-miliója

Az I. blokk közjogi előadásaim friss summázata. 10 pontba foglaltam megfigyeléseimet az ország alapvető jogi közállapotairól. Íme!

1)Pár évvel ezelőtt, kvaterkázva a XXI. század jogi kihívásainál Sütő Andrást idéztem: *A törvény igazsága általános és hozzávetőleges, mint a katonabakancs.* Boldogságos S.A., boldog békeidők! Mi lett (belőle)? **Általános:** (megalapozott, nem percértékű, kiterjedt, valódi megoldásra vezető norma) helyett keveseknek kedvező **egyedi.** **Hozzávetőleges:** többféle polgári méret helyett **kényszer-zubbony** típusú rendezés. A **bakancs**-stílusjegy oké. **Igazság-szolgáltatás** helyett **jog (sőt asztal) -szolgálat.** **Törvény(es)** ma mindaz, amire törvényt hoztak. Úgy adnak, hogy elvesznek. A **jog a és az állam-rezon** „megújítása” a **politika ágyasa:** úgy is bánnak vele, mit egy cédával. Ki se fizetik?! ***Bon mot /talán G.B.Shaw-tól való/ ha a kabinet ülészik, senki vagyona nincs biztonságban.***

Tűz van, babám?!

2)Gya(ko)rló jogéletünk a **század kihívásaival** (globalizáció, uniós jogi illeszkedések, biztonság vs. emberi jogok, harmadik generációs és innovációs jogok előretörése stb.) értőn **foglalkozni sem hajlandó**. A jogalkotás csípőből önti a **felszínes, demagóg, semmivel sem alátámasztott, hatósági ízű, szankció-központú** regulákat. Kriminális közéletünket az állandó „bétékázás” a végletekig kriminalizálja. Jogpolitika falmelléki módon mutatkozik. **Stratégia helyett alkalmi, önérdekű, párttaktika** szab meg **évtizedekre szóló közügyeket** (lásd: **alaptörvény, túltengő sarkaltos tv-ek, „köznevelési” szópóker, önkormányzati kiüresítés**). **Drámai a visszaesés elvi, morális, szakmai és minőségi tekintetben** – a jobb jogi karok I-II. évfolyamához képest is. **Angol eredetű bon mot: oltsd el a régi tüzet, hogy újat gyűjthass**. Nem megy: már a tűzoltásnál is előbbre való a folytonos (háborús) gyújtogatás.

Drága (nem) jó manufaktúra

3)Rendesen, normálisan a jog a **társadalom-tudományok matematikája**. Egy jó jogszabály olyan tiszta, **mint egy matek képlet**: egy fölösleges vessző sincs benne. **Fényévnnyire távolod(t)unk** ettől. Nem értük még a gödör aljára. A minisztériumok jogi szakapparátusa lebénult, a bizalmatlanság fojtogató. Külső kegyencek, baráti ügyvédi irodák eredményelvű felelősség nélkül, drága manufaktúrában, néha kilóra hozzák-viszik a normákat. Olykor pironkodnak egy kicsit, aztán passzolnak. Felelősség alkotmányértésért, uniós jogsértésért sem kint, sem bent nincsen. ***Bon mot: foga(da)tlan prókátorok éber kómában fabrikálják a §-tengert.***

A 21 itt nem nyerőszám

4)A **demokratikus jogállamiság** szempontjából **katasztrófa-sújtott területté** váltunk. A „**nem ortodox jogi kultúránk**” láttán **eltorzult arccal fogják a fejüket** külhoni barátaink, kollégáink. A jogállamiság - a törvények uralma - következő válfajait munkálta ki az AB 2 évtized alatt: jogbiztonság, kiszámíthatóság, normavilágosság, hatalommegosztás, az eljárási garanciák védelme, a formális jogállam és az igazságosság kapcsolatrendje, az alkotmányos büntetőjog mibenléte, a felek eljárási pozíciójának korrekt megállapítása, s benne pl. a fegyverek egyenlőségének elve, a közigazgatási határozatok bírósági kontrollja, a közigazgatás törvény alá rendelése, az alkotmányos szervek együttműködési kötelezettsége, a közhatalmi szervek demokratikus legitimációja, a közjogi érvénytelenség megállapíthatósága, a minősített többség megkövetelése, az alapjogi kétharmad vizsgálata, az ígérvények sorsa, a bizalomvédelem, a szerzett jogok védelme, a várományok sorsa, a visszamenőleges, negatív jog tilalma, az időmúlás jelentősége és az alkotmányos idő lehető kímélete. 21 tétel, egyiküknél sincs fejlődés 2010 II. féléve óta, rohamos romlásuk tény. **Bon mot: az ész pesszimista, az akarat optimista. Arányuk (miként a jogállamiság ténye és igénye terén is) kb. 1:10-hez.**

Borsó, fal, szóinfláció

5) **Sem kiérlelt, valós államfilozófia, sem garanciát jelentő, eurokonform jogfilozófia, sem ezekkel szinkronban lévő szakpolitika** nem készül. Enélkül: évtizedekre szóló húzóerő híján, sőt korrekt diagnózis, reális koncepció nélkül „ország-megújítani” hazardírozás. Erős Európa, erős honi állam mint szlogen tarol: tartalma, mélységelessége nincsen. Mitől erős egy rendszer: vagy a szuronyok er(d)ejétől vagy a társadalmi legitimációjától. Sem ez, sem az - itthon. Pozitív karakter helyett közöny, kiváráás, félrenézés, esélyvesztés, forrás-kivonás. Társadalom-szervező elv 3 lehet: **demokratikus jogállamiság, felsőbbbségi diktatúra, káoszba hajló anarchia. Mintha egyszerre mindhárom érvényesülne.** Irányított demokrácia, centrális erőter, krízis-lépések, „védelmi” populizmusok: a hatalom hibás, hiányos felkészültségét, szóinflációba menekülő munkakultúráját, rossz lelkiismeretét, netán rossz lelki egészségét fémjelzik. Más kérdés, hogy/ha önmaguk legjobb formáját, képességeik maximumát nyújtják. Alkalmasint igen. **Bon mot: Nem tetszik, hát nézd a jó oldalát! Ha borsószik a hátad, legalább lesz mit a falra hányni. Kösz!**

Futball-háború Európa szívében?

6) Az **alaptörvényről itt csak 3 noteszlap**. A)Magyarán szólva: alkotmánytól lepukkantunk felcsútmányig. Jellemző: eddig is alaptörvény volt a rendszerváltó alkotmányunk, a minőségi-elnevezésbeli váltásra való hivatkozás kamu. B)Eddig nem volt szó szerint nevesítve a kódexben a hatalommegosztás, de intézményesítve igen. Innentől, a szó belekerül, de valós érdeme, garanciája eltűnt a független intézmények, posztok megszállásával, leépítésével, ártó megrendszabályozásával. Strasbourgi duma: ***a magyarok karikás ostorral csinálnak, váltanak alkotmányt***. Honi bon mot: ***az Alkotmánybíróság roskatag utolsó bástyából ostromlott löportoronnyá lett***. C)Alaptörvény és millióje: ***egy ország mehet tönkre abban, hogy az alkotmányos demokráciát futball-ütközetnek nézik***. Mintha Felcsút kihív(hat)ná a Barca-t. ***Világválogatottnak képzelet magát, az első komoly megméretésig!*** Átírja önzőn, játék közben a szabályokat, megpulykázza a stáblistát. Győzhet? Ez volna a honi fair play: csak ebben vagy másban is?! Nem lesz győzelem, ha a két támadó ék a rinya meg a majré. Megalapozott magabiztosságnak, arányérzéknek, alázatnak, demokratikus elkötelezettségnek, konszolidációnak tere-esélye szinte semmi. Intelem: ***attól, hogy találsz egy boksz-kesztyűt, még nem hívhatod ki Erdei Zsoltot***.

Fújt a bíró!

7) **A jogalkalmazásról:** a széttartó tendencia gyorsul, mélyül. A biztonság, a jogegység és a jogegyenlőség, a törvény előtti egyenlőség, a bírói függetlenség, azaz a komplex joguralom a hétköznapokban is gyakran sérül, alul marad. Nagy ügy a totó nyelvén: 1, X, 2. Amit kikezd a pártos jogalkotás, a végletekig leronthat a megrendült igazságszolgáltatás. Negatív áttörés még nincs, de sok hajszálrepedés, részrehajló verdikt már van. Az ügyészség lebeg, mint Mohamed koporsója, felelősségének alanya sincs. A gyorsítás szlogenje mindent visz, ám e megoldások rendre kontra-produktívak. Elvben a hatóságnak mindenki alárendeltje, de épp ezért senki, sose lehetne a kiszolgáltatottja. Mindinkább az. Elkeseredett jogvitáink fenevadak végső küzdelmét modellezik. Bíró panasza rímel rá szűk baráti körben: **amit velünk csinálnak, az olyan, mintha Overdose-t szántani, majd nyugdíjba küldenék.** Ettől a jogászi szakma krémje, már a zöme is szenved: mi kapjuk a szemrehányást. Jogéletünkről két bemondás ad torzképet: a jogviseltekhez képest a csillagjósok egészen megbízhatóak. /Mi is sodródunk, végletesen szétválík a szó és tett, nagyobb számban gyűlnek a ki nem kényszerített hibák, mint a kellő megoldások, **ránk fog dőlni az egész. Megrengetni a külhon fogja.**/ Bon mot a teljes politikai-jogi infrastruktúráról: **Magyarország olyan autó, mely 180-nal rohan a sztrádán, de az utat csak a visszapillantó tükörből nézi.**

Kinek mi jár vagy adható?

8) **Sarkalatos jövő?** Nagyrészt elment a hajó. Részeg plébános mondhatja: elcsesztük a nagymisét, csinálunk fájin litániát. Mi nem! Nem a 28 kétharmados törvény kiizzadása a kulcs, bár az se megy, pláne nem fair módon. Az alaptörvény önkényesen, hibásan átírt kulcs-fogalmakat (pl. a közteherviselésről), ezért év végéig a teljes, százezres központi és helyi joganyagot át kellene szűrni miatta. **3 kosár képezhető:** kvadrál az újjal is, kiiktatandó, módosítandó. Ilyen munka nem folyik. Krédó a nemzetközi erőterben: a **szabad, fair választás esélye, igen vagy sem. Vizsgakérdés: a 4 választási alapelv (általános, egyenlő, közvetlen, titkos) szavatolható-e, továbbá mit is akarunk mi a határokon túlra.** Kegyetlen beszólás sprőd humorral: *nem akarnak véletlenül választójogot adni maguk a reptéri tranzitutasoknak, az ausztrál légikisasszonyoknak is?!* Kasszandra-vízió: *lehet, hogy az ellenzéknek egy erős, külhoni léptékben is következményekre vezető lépése marad: a következő általános választás teljes bojkottja. Abból ért ország-világ.* Ismétlem, csakis jogról, nem pártokról beszélek.

Tanuljunk Bibótól!

9) **Okról és okozatról, nem lehetségesről és tilosról, pikírt leszólásról és morális minimumokról.** Újságírók, elemzők immár eljutnak oda, hogy *anyám, én nem ilyen lovat akartam*. Nem ezt várták, csalódtak a közpolitika bornírtsága, nivótlansága, hozzá nem értése miatt. Előre látható volt! Nem ugyanaz bármiről 3 ütős, sértő, lekezelő mondatot mondani, mint azt a problémát értően rendbe rakni. **Brüsszeli megfigyelés, Magyarország 20 éve egy mondatban: az egyik győzni, a másik kormányozni képtelen.** Időnként cserélnek, de az axióma marad. Baloldalon ráadásul dívik az áldozat okolása. Lekezelő, pikírt megjegyzés, fölényeskedő beszólás a jussa számos ellenzéki kezdeményezésnek: hát maguk meg mit akarnak ezzel-azzal?! Értsék meg a megmondó-emberek: a nem lehetséges, avagy az esélytelen, nem szinonimája a nem szabadnak. Nem minden dolog tisztességes, amit szabad megtenni. Ám **abszurd vége lesz, ha a természet, a gazdaság, a társadalom törvénye(szerűsége)it a jog normája voluntarista módon legyőzni szeretné.** Csak veszíthet, kár tankönyvbe illő példabeszéddel hozsannázni. Nem sportszerű elragadtatottan dicsőíteni azt a szándékoltan hamis húzást, ami bár jól hangzik, de **etikátlan, parasztvakító, céljában és eredményében ártalmas. Ilyen közérdek nincs. Tanuljunk Bibótól!**

Megnyugvás, kiszámíthatóság

10) **A helyreállítás esélyeiről, feltételeiről, alternatívákról, megalapozás és metódus kell(ene) mielőbb mindehhez. *A-premissza*:** visszaállítani a jogállamot kb. olyan, mint az omlettből a friss tojást rekonstruálni. Lehetetlen. ***B-premissza*:** az előbbinél enyhébb a kín: kb. olyan, mint a hátrafelé repülő gép, vagy Erős Pistát a tubusba visszagyömöszölni. Nem kizárt, de feltételes, időigényes és rém nehéz. ***C-opció*:** a Dzsinn a palackba visszaterelhető, de nem bárki képes és kész rá, bárkinek el sem hinnénk. Néhány **peremfeltétel**: visszatérés a 89-es alkotmányhoz, annak modernizálása pl. a Petrétei-variáns felfrissítésével. Az ügyészség azonnali kormány alá rendelése. Új, az állam felelősségét intézményesítő jogalkotási rend kiépítése. A független posztok megszállásának korrekciója. Az emberi jogok visszaszolgáltatása, a hatalom korlátjaiként való tételezése, az eszázadi, uniós alapjogi charta és jogi modell átvétele. ***Szanálni kell az országot a makroügyekben***, szójáték nem elég. Alternatívák kimunkálása, felmutatása minden kulcsponton, és nyomban nyilvánossá tétele azzal, hogy ha jövünk, ezzel kezdünk. ***Megnyugvást hozni a társadalomra, békés építkezést hirdetni 3-5 év kiszámíthatóságával***. Humort a hétköznapokba! Pl. így: ami most van, ricinus ebéd közben. Ingyen-ebéd nem lesz, de a polgár a táplálkozási lánc boldogabbik végére kerülhet. Könnyű sem lesz, de elviselhető(bb) talán igen.

Például két szégyenteljes regula

Két alaptörvényi normatív, azaz kötelező abszurditás:

R) cikk

(1) Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja.

•(2) Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.

•(3) **Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.**

Megjegyzés: eredetileg ilyen tartalmú R. cikk, ill. ilyen bekezdés nem létezett. Ez így már nem államcél és fejlődési (?) irány, hanem betartandó, igazodást megkövetelő norma!

28. cikk

•A bíróságok a jogalkalmazás során a **jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.**

Megjegyzés: önkényes, önérdékű, primitíven önfelmentő jogpolitika, mely meggátolhatja, hogy a gazdaságos cél elve mentén az állammal szemben pert lehessen nyerni. Mint a homokozóban: melyik gyerek mondta előbb vagy erősebben, hogy nem ér a nevem?! Nagyfokú félelem, szorongás, beismert versenyképtelenség van benne.

Alaptörvényi elemzés

12 kulcs-megállapítás az alaptörvényről

- 1) Egy demokratikus állam alaptörvénye filozófiájában, alanyi körében, keletkezésében, közreműködőinek szerepében, döntő tartalmában, funkciói tiszteletében, garanciáiban és kihatásaiban **lényegileg más**, mint ami Magyarországon készült. Az alkotmányosság: a jogállamiság, a törvényesség, a parlamentarizmus, a hatalom-megosztás, az alapjogi primátus elsősorban **értékelvűség**, nem pedig az, hogy formailag megfelel valami az elfogadás minimális számszerűségeinek. **Vicces próba: mi a 2/3 ?** Mi lett a 3 funkcióval?
- 2) Az alaptörvény vesztesre áll bármely fontos és mérvadó adekvát európai anyaghoz, és a hatályos magyar alkotmányhoz képest. Alulmúlja előfutárait is.
- 3) Futball-perspektívából és **focista attitűddel tilos alkotmányozni**. Nem klubcsapat alkotmányoz, hanem nemzeti válogatott, kivéve hazánkat. Ez nem győztes-vesztes végeredményű „játék”, és végképp nem a kisebb(ség)et, a gyengébbeket, az alul lévőket megtipró, a játékszabályokat menet közben átalakító küzdelem. A többség sosem lehetne eléggé előzékeny az elesettekkel szemben. Ott startolna a munka **helyesen, hogy a többség (túl)hatalmát kell korlátozni az önkény esélyét kizárva. Itt épp' ennek az ellenkezője volt, s van.**

Alkotmánytól „felcsútmányig”!?

4) **(Mű)hiba alaptörvényben aláaknázni a későbbi parlamentek és kormányok helyzetét, mozgásterét, cselekvési autonómiáját.** Taposóaknától, tankcsapdáig terjed az antidemokratikus, rosszhiszemű, inkorrekt önérdékű bemerevítés. A kormányzás 3 fő eszköztára sérül ezentúl, ami az ország és nem csak a kormány válságát válthatja ki.

5) **Az Unióban** egy alaptörvény (igen nagy részben közös!) értéktartalmú, de ideológiailag és pártalapon semleges, stratégiai léptékű, távlatos normaköteg: **általánosan elismert elvek, szabályok és modern kihívások válaszának együttese.** Napi taktikai szempont, időszakos pártérdek nem determinálhatja. V.ö: Alapjogi Charta, a preambulumától a modern jogvédő eszközeivel bezárólag. Ebből, és általában is az eszázadi, modern jogokból és megoldásokból hasznosítani talán azok felét sikerült itthon.

6) Kitől, mitől félnek ennyire a megalkotói? Dermesztő válasz-variációk volnának. Bornírt próbálkozások íve az ún. nemzeti konzultációtól a népi hatalom-gyakorlás megnyirbálásáig. **Last minute szemlélet: mintha kakukk-fészek készülne?! Egy lebutított, kisszerű, hamis bonapartizmus tolakodik elő. Így jutottunk el az alkotmánytól egy Orbán-pátensig, egy „felcsútmányig”?!**

Hungarikumok mint jogtételek?

7) **Nélkülözte a házszabályszerű előterjesztést:** riasztó példák vannak mennyiségi és minőségi vetületben vele kapcsolatban. **Szakágazati metszetei** cseppet sem ígéretesek. Újból kampánytechnika övezi az elfogadása utáni sarkalatos és egyéb, jogharmonizációs feladatokat, folyamatokat.

8) **A semmiből jön, és jóhiszemű olvasatban sehová sem tart. 1938-at kísérelték meg vegyíteni 2011-gyel,** eredménye a 70-es évek közepének tekli-meklije. Fradi-kolbász hasonlat: a Szentkorona-mítosztól a történeti alkotmányig, és a kötelező normát ígérő nemzeti hitvallásig. Hungarikumok, mint jogtételek?

9) **Ideologikus, olykor vallási primátust képező tanok, képzetek és hamis szakpolitikák foglalatata nem lehetne** egy alaptörvény. A tényleges életfogytiglani egy büntetőpolitikai opció, a sarkalatos törvénybe merevülő adó, tb, nyugdíj műhiba: az AB vonatkozó elvi határozatainak is a kiütése. Ez áll a jogállam ismérveire nézve is.

10) **Alapjogi és alapvető kötelezettségeket illető felfogása középkori, tankönyvi tételeket leromboló, avított és diktatórikus. Mégis csak: ki van kiért?** Megbomlik a 3-as egység, **eltűnedeznek az alanyi jogok, sőt az objektív állami intézmény-védelmi kötelezettségek, előtörnek az államcélok.** Így: védi, törekszik, stb. Ami az állam oldalán ócsítás, az a polgárnál drágítás. Nyílik az olló tovább: jogunk még ha van is, közünk kevés lesz X,Y-hoz.

Jogszolgáltatás helyén államcél?

11) **Közjogi alapvetésnek titulált jogállami rükverc, zavaros párt-dekrétum** született. Semmilyen jog-összehasonlítást nem bír ki. Nem a változások mennyisége a gond, hanem azok egyirányúsítása, hatalmi monopolizálása, bebetonozódásuk. Külön dilemma és kihívás az uniós értékrenddel, kötelező normákkal való ütközés: a „törvényes” forinttól az alapjogok és főleg az AB, s a bírói függetlenség megnyirbálásáig. **Tarvágásra ítélve minden autonómia**, mintha egy központból bármi jól kormányozható volna. Az utóbbi 20-25 évben a mainál rosszabb államigazgatás nem fungált. Esélytelen, finanszírozhatatlan, rendszer-filozófiailag káros, idegen, kontra-produktív maga az elv is. Önző gyermek attitűdje.

12) Egy pedagógus **leendő jogvitáján modellezve** felháborító jogbizonytalanság, esély-vesztés jöhet a 28. cikk nyomán. Nem elég a törvény, jönnek a döntő mellékszálak, egyéb szempontok?! Nemigen lesz így se igazság-, se jog-szolgáltatás: államcél az aduász?! Gyerekszáj jobbról: én törvény-megmondó akarok majd lenni! Hetedízigen!?! Nehogymár!